

у суспільстві, фази проходження економічного циклу. Тому, на практиці, спектр використання інновацій доцільно підбирати, зважаючи на можливості поєднання інноваційних рішень згідно позицій статичної та динамічної, широкого та звуженого підходів.

Список використаної літератури

1. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / Питер Ф. Друкер; [пер. з англ.]. — К.: Україна, 1994. — 319 с.
2. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / Пер. загл. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1997. — 390 с.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венг. — М.: Прогресс, 1990 — 296 с.
4. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. — М.: Экономика, 1989.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. — М.: Эксмо, 2007. — 386 с.

УДК 657.62:338.31

Ірина Замула,

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет

АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ

У ринкових умовах успішність товаровиробників визначається рівнем ефективності виробництва, яка, в основному, залежить від ступеня задоволення потреб суспільства з найменшими витратами. На сьогодні визначальною характеристикою, яка формує попит на продукцію, є її якість, у тому числі з огляду на екологічну безпеку. Сучасні товаровиробники змушені працювати в умовах обмеженості ресурсів, що спричинило науковий пошук у сфері генної інженерії та розповсюдження генномодифікованих організмів, у тому числі у продуктах харчування. Поряд з цим виникла проблема забруднення навколишнього середовища генномодифікованими організмами та незадовільного їх впливу на здоров'я людей, що актуалізувало питання необхідності переходу до положень концепції стійкого розвитку.

В умовах глобалізації ринку проблема якості є актуальною для всіх країн і підприємств, адже тільки продукція високої якості

може бути конкурентоспроможною та рентабельною. На мікрорівні вона повинна розглядатися через призму оцінки рентабельності екологічно чистої продукції для підприємств, які зацікавлені у просуванні такої продукції на ринок.

Під екологічно чистою продукцією розуміється продукція, яка сприймається споживачами як безпечна для здоров'я людини та навколишнього середовища. Виробництво екологічно чистої продукції є практичною реалізацією положень концепції стійкого розвитку і повинно включати економічне зростання, соціальний розвиток і захист навколишнього середовища.

З іншого боку, чи буде екологічно чиста продукція, вироблена з дотриманням вимог концепції стійкого розвитку, конкурентоспроможною на ринку? Чи дозволить збільшена (на витрати із забезпечення екологізації виробництва, адекватну вартість природних ресурсів тощо) собівартість виробництва екологічно чистої продукції отримати бажаний рівень її рентабельності?

Рентабельність окремого виду продукції (P_n) визначається за формулою (1) і показує скільки отримано валового прибутку (ВП) з 1 грн понесених витрат на виробництво та реалізацію продукції (СВ).

$$P_n = \frac{ВП}{СВ}, \quad (1)$$

Застосувавши прийом розширення факторних систем (за додаткові фактори взято суму екологічних витрат (ВЕ) і чистий дохід (ЧД)), отримано таку сукупність факторів, які мають суттєвий вплив на рентабельність екологічно чистої продукції:

$$P_n = \frac{ВП}{ЧД} \times \frac{ВЕ}{СВ} \times \frac{ЧД}{ВЕ}, \quad (2)$$

де $\frac{ВП}{ЧД}$ — валова рентабельність продажу;

$\frac{ВЕ}{СВ}$ — частка екологічних витрат у собівартості продукції;

$\frac{ЧД}{ВЕ}$ — окупність екологічних витрат за рахунок чистого доходу.

Для визначення причинно-наслідкових зв'язків при зміні результативного показника доцільно використовувати факторний аналіз. Найзастосовуванішими способами визначення впливу фа-

кторів на результативний показник є спосіб визначення взаємопов'язаного впливу факторів і спосіб визначення ізолюваного впливу факторів.

Складним питанням, яке вимагає першочергового детального аналізу при застосуванні способу визначення взаємопов'язаного впливу факторів, є визначення послідовності зміни факторів. Запропоновано таку послідовність зміни факторів у факторній моделі: 1) частка екологічних витрат у собівартості продукції; 2) окупність екологічних витрат за рахунок чистого доходу; 3) валова рентабельність продажу. Зазначений спосіб дозволяє визначити зміну результативного показника за рахунок зміни кожного з факторів. Одним з недоліків такого способу є нівелювання ефекту, який виникає при взаємодії факторних показників.

Вказаний недолік дозволяє уникнути способу визначення ізолюваного впливу факторів, який передбачає фіксування на базисному рівні всіх факторів, крім одного, вплив якого на результативний показник розраховується і який фіксується на фактичному рівні. Застосування способу ізолюваного впливу факторів на результативний показник дозволяє встановити синергетичний ефект від взаємодії факторів, що дає можливість оцінювати вплив зміни кожного з факторів на результативний показник і зміну при цьому результату від взаємодії факторів. За таких умов можливим є управління ефектом від взаємодії факторів з метою оптимізації рентабельності екологічно чистої продукції, як одного з факторів впливу на її величину.

Поглиблюючи дослідження впливу факторів на рентабельність екологічно чистої продукції, необхідним є виділення факторів другого порядку, управляти якими не менш важливо за умови налагодження виробництва на принципах концепції стійкого розвитку. Факторами другого порядку для екологічних витрат повинні бути види таких витрат здійснених за аналізований період, а для собівартості екологічно чистої продукції — статті витрат, що її формують. Для аналізу впливу факторів другого порядку на рентабельність екологічно чистої продукції доцільно застосувати спосіб часткової участі.

Наведені пропозиції дозволять оцінити ефект від взаємодії факторів, вплив якого на результативний показник може бути значним, але так само певною мірою піддається управлінню. Реалізація наведених пропозицій дозволить створити умови для забезпечення соціальної та продовольчої безпеки суспільства та є одним із шляхів реалізації положень концепції стійкого розвитку.